

# **Kopsavilkums par Latvijas apgabaltiesu Civillietu tiesas kolēģiju tiesnešu 2016. gada 14. oktobra sanāsmē apspriestajiem problēmjaudājumiem**

## **1. Zvērināta tiesu izpildītāja tiesības saņemt amata atlīdzību, kas noteikta procentos no atgūtās summas**

Nolēmuma labprātīgas izpildes procesuālā stadija beidzas tiesas nolēmumā noteiktajā labprātīgas izpildes termiņā. Ar izpildu raksta iesniegšanu tiesu izpildītājam sākas piespiedu izpildes procesuālā stadija.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 568.panta pirmās daļas noteikumiem sprieduma izpilde notiek uz parādnieka rēķina: pēc tam, kad izpildu dokuments iesniegts izpildei, sprieduma labprātīga izpilde vai sprieduma izpilde tieši piedzinējam neatbrīvo parādnieku no sprieduma izpildes izdevumu atlīdzināšanas. Savukārt no Civilprocesa likuma 566.panta pirmās daļas izriet, ka sprieduma izpildes izdevumos ietilpst arī tiesu izpildītāja amata atlīdzība takses apmērā.

Tiesai, izskatot sūdzību par tiesu izpildītāja rīcību, ir tiesības vērtēt, vai zvērinātam tiesu izpildītājam pienākas, un cik lielā apmērā pienākas procentuālā amata atlīdzība (Ministru kabineta 2012.gada 26.jūnija noteikumu Nr.451 "Noteikumi par zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības taksēm" 5.punkts).

Katras lietas faktiskie apstākļi ir vērtējami individuāli, tajā skaitā vērtējot parādnieka rīcības godprātības aspektu (vai norēķina veikšanas jeb vienošanās ar piedzinēju nolūks nav vērsts uz izvairīšanos no tiesību normās paredzētā pienākuma maksāt attiecīgo atlīdzību), kā arī vērtējot zvērināta tiesu izpildītāja faktiski veiktās darbības un piemērotos piespiedu izpildes līdzekļus.

Piemēram, tiesu izpildītājs vienas izpildu lietas ietvaros ir izpildījis lēmumu par prasības nodrošināšanai apķīlāto naudas līdzekļu ieskaitīšanu tiesu izpildītāja kontā. Vēlāk tiesu izpildītājam piespiedu izpildei tiek iesniegts izpildu raksts par tās summas piedziņu, kas ir tikusi apķīlāta prasības nodrošināšanai. Šādā gadījumā atbilstoši tiesu prakses atziņām procentuālās amata atlīdzības aprēķināšanu par piedzenamo summu nav pietiekama pamata uzskatīt par tiesisku.

No Ministru kabineta noteikumiem Nr.451 izriet, ka par amata darbībām, kuras zvērināts tiesu izpildītājs veic izpildu lietā par piedziņu, amata atlīdzība tiek noteikta, summējot šo noteikumu 3., 4. un 5.punktā minētās amata atlīdzības takses (2.punkts). Minēto noteikumu 7.punktā cita starpā ir noteikta atlīdzība par prasības nodrošinājuma izpildi, bet 5.punktā paredzēts atlīdzības apmērs procentos no atgūtās summas, kuru tiesu izpildītājs var saņemt papildus šo noteikumu 3. un 4.punktā minētajai amata atlīdzībai un izpildu darbību veikšanai nepieciešamajiem izdevumiem.

Konkrētā piemēra gadījumā, ja tiesu izpildītājs ir saņēmis atlīdzību par prasības nodrošinājuma izpildi, bet pēc tam, izpildot nolēmumu par nodrošinājuma nolūkos apķīlātās summas piedziņu atbilstoši Civilprocesa likuma 555.panta nosacījumiem, ir nosūtījis paziņojumu par pienākumu izpildīt nolēmumu, viņam nav pamata papildus aprēķināt amata atlīdzību procentos. Pamats aprēķināt amata atlīdzību procentos rastos gadījumā, ja parāda summa tiktu atgūta konkrētā piedziņas nolēmuma izpildes ietvaros.

Piespiedu izpildu līdzekļi ir uzskaitīti Civilprocesa likuma 557.pantā. Savukārt Civilprocesa likuma E daļas 14.sadaļa regulē piespiedu izpildu līdzekļu piemērošanu, un tieši 71.nodaļa nosaka kārtību, kādā izdarāma piedziņas vēršana uz kustamo mantu.

Ja naudas summa ir tiesu izpildītāja kontā pēc prasības nodrošinājuma lēmuma izpildes, tad, izpildot nolēmumu par šīs summas piedziņu, tiesu izpildītājs nav veicis nevienu no piespiedu piedziņas darbībām, kas paredzētas Civilprocesa likuma E daļas 14.sadaļā. Tādēļ nav likumīga pamata aprēķināt amata atlīdzību procentos atbilstoši Minsitru kabineta noteikumu Nr.451 5.punkta nosacījumiem.

## **2. Lēmuma, ar kuru noraidīts pieteikums par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas, nepārsūdzamība**

Prasības nodrošināšana pirms prasības celšanas (Civilprocesa likuma 139.pants) ir speciāls tiesību aizsardzības līdzeklis, kas nodrošina iespējamajam prasītājam vēl pirms prasības celšanas noteiktu tiesisko aizsardzību. Taču tā nav identa kā prasītājam jau ierosinātā prasības tiesvedības lietā. Iespējamajam prasītājam Civilprocesa likuma tiesību normas neparedz tiesības pārsūdzēt lēmumu, ar kuru noraidīts pieteikums par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas. Minētais secinājums izriet no Civilprocesa likuma tiesību normu gramatiskās, sistēmiskās un teleoloģiskās iztulkošanas.

Pēc tiesību normas gramatiskās uzbūves lēmums, ar kuru noraidīts pieteikums par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas, nav minēts Civilprocesa likuma 141.panta tiesību normās, kas noteic prasības nodrošinājuma jautājumos pieņemto lēmumu paziņošanu un pārsūdzēšanu. Civilprocesa likuma 141.panta pirmajā daļā minēto pārsūdzamo lēmumu uzskaitījums ir izsmeļošs, jo norma nav veidota kā atvērts juridisks jēdziens.

Tulkojot tiesību normas sistēmiski, arī secināms, ka likums neparedz iespējamajam prasītājam tiesības pārsūdzēt lēmumu, ar kuru noraidīts pieteikums par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas. Proti, Civilprocesa likuma 139.pantā paredzēts tiesību aizsardzības līdzeklis pirms prasības celšanas, un Civilprocesa likuma 441.pantā noteikta lēmumu vispārējā pārsūdzības kārtība. Civilprocesa likuma 441.panta pirmā daļa noteic, ka lēmums ir pārsūdzams Civilprocesa likumā noteiktajos gadījumos vai, ja tiesas lēmums kavē lietas virzību. Šajā gadījumā lēmums lietas virzību nekavē, jo prasība vēl nav celta, līdz ar to nav ierosināta civillieta.

Pēc jēgas un mērķa Civilprocesa likuma 139.pantā noteiktais speciālais tiesību aizsardzības līdzeklis ir paredzēts gadījumiem, kad iespējamā prasītāja tiesība pēc saistības izpildījuma tiek aizsargāta vēl pirms prasības celšanas, bet ar mērķi, ka prasība tiks celta nākotnē, termiņā, kuru saskaņā ar Civilprocesa likuma 139.panta trešo daļu noteic tiesnesis. Civilprocesa likuma 139.panta pirmajā daļā ir noteikti citi kritēriji, kas ir atšķirīgi no vispārējiem prasības nodrošināšanas pamatiem. Gadījumos, kad pieteikums tiek noraidīts to vai citu tiesisku pamatu dēļ, termiņš prasības celšanai netiek noteikts. Persona nezaudē pieeju tiesai un tiesības aizstāvēt savas tiesiskās intereses tiesā, jo, ņemot vērā dispozitivitātes principu un privātautonomijas principu, personai ir tiesības izvēlēties patstāvīgi gan laiku, kad celt prasību, gan to, vai prasību celt un vai lūgt piemērot prasības nodrošinājumu, bet jau uz vispārīgajiem pamatiem, ko noteic Civilprocesa likuma 137.panta, 138.panta tiesību normas un 140.panta pirmajā daļā noteiktais samērīguma princips un prasības pirmšķietamais formālais juridiskais pamatojums. Turklāt gadījumos, kad prasība nav celta tiesneša noteiktajā termiņā, ir paredzēts patstāvīgs tiesiskais pamats prasības nodrošinājuma, kas piemērots pirms prasības celšanas atcelšanai (Civilprocesa likums 140.panta astotā daļa), līdz ar to normatīvais regulējums aizsargā arī iespējamā atbildētāja tiesisko interesi. Tādējādi jautājums par prasības nodrošinājumu pirms prasības celšanas ir izskatāms tikai vienā

tiesu instancē, un starp procesa dalībniekiem nodrošinātajām tiesībām ir ievērots vienlīdzības princips.

### **3. Pārstāvja tiesību iesniegt fiziskas personas maksātnespējas procesa pieteikumu tvērums Civilprocesa likuma 363.<sup>24</sup> panta izpratnē**

Maksātnespējas likuma 132.panta pirmās daļas 1.punkts noteic, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu šajā likumā paredzētajos gadījumos var iesniegt parādnieks (..), bet panta otrā daļa paredz, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu iesniedz tiesai Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Civilprocesa likuma 363.<sup>24</sup> panta pirmā daļa noteic, ka tiesa pieņem maksātnespējas procesa pieteikumu no parādnieka, viņa aizbildņa vai aizgādņa. Savukārt šī panta otrā daļa noteic: saņēmusi maksātnespējas procesa pieteikumu, tiesa pārbauda parādnieka, viņa aizbildņa vai aizgādņa personību. Ja nav iespējams to pārbaudīt vai pieteikuma iesniedzējam nav attiecīga pilnvarojuma, pieteikumu nepieņem.

Civilprocesa likuma 363.<sup>24</sup> pants ir tulkojams sistēmiski ar Civilprocesa likuma 82.panta pirmo daļu un 85.panta pirmo daļu, un fiziska persona sava maksātnespējas procesa pieteikumu tiesā var iesniegt personiski vai ar tāda pārstāvja starpniecību, kuram izsniegtajā pilnvarā ietverts speciāls pilnvarojums maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanai tiesā. Liedzot pārstāvim šādas tiesības, tiktu nesamērīgi ierobežotas fiziskās personas tiesības uz pārstāvību un taisnīgu tiesu, kas izriet no Satversmes 92.panta.

Sk. Rīgas apgabaltiesas 2016.gada 4.oktobra lēmumu lietā Nr.C30773216, arhīva Nr.CA-3540-16/31.

### **4. Izpildu rakstu izsniegšana pastāvīgās šķīrējtiesas sprieduma piespiedu izpildei**

Civilprocesa likums paredz apgabaltiesas kā apelācijas instances tiesas kompetenci, izskatot blakus sūdzību, izlemt jautājumu, tajā skaitā par izpildu raksta izsniegšanu šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildei pēc būtības (Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 3.punkts). Jautājuma izlemšana pēc būtības var sekmēt lietas

izskatīšanu saprātīgā termiņā un procesuālās ekonomijas principa ievērošanu. Taču, ņemot vērā, ka apelācijas instances tiesas lēmums ir galīgs un nav pārsūdzams, var būt gadījumi, kad tiesiski attaisnojami ir nodot jautājumu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai, piemēram, ja blakus sūdzībā ir izteikti jauni pirmajā instancē vēl neapsvērti argumenti un jānodrošina to izvērtēšana abās tiesu instancēs. Tāpat gadījumā, ja pastāv strīds par tiesībām – šķīrējtiesas klauzulas spēkā esamību gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesa var lemt par tiesvedības apturēšanu, pēc analogijas piemērojot Civilprocesa likuma 214.panta 5.punktu.

Šķīrējtiesām ir tiesības saņemt informāciju par savu nolēmumu sekām, tādēļ Civilprocesa likuma 535.panta pirmajā daļā tiesām noteikts pienākums nosūtīt lēmumu par atteikumu izsniegt izpildu rakstu pastāvīgās šķīrējtiesas sprieduma piespiedu izpildei pastāvīgajai šķīrējtiesai uz tās mājaslapā norādīto elektroniskā pasta adresi. Šāds pienākums ir gan pirmās instances tiesai, ja tās nolēmums stājas spēkā, gan apelācijas instances tiesai, ja ar tās lēmumu jautājums izlemts pēc būtības.

## **5. Tiesības atbrīvot no Civilprocesa likuma 478.panta septītajā daļā noteiktās drošības naudas**

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 478.panta septīto daļu, *iesniedzot pieteikumu* par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem, *iemaksājama drošības nauda 300 euro apmērā*. Likums tieši nenoteic pieteicēja tiesības lūgt atbrīvot viņu no minētās drošības naudas samaksas. Taču tiesai ir tiesības izlemt jautājumu par pieteikuma iesniedzēja atbrīvošanu no Civilprocesa likuma 478.panta septītajā daļā noteiktās drošības naudas samaksas pēc analogijas ar Civilprocesa likuma 449.panta ceturto daļu, pretējā gadījumā varētu tikt nepamatoti ierobežotas to personu, kuru mantiskais stāvoklis liedz iespēju nomaksāt drošības naudu, Satversmes 92.pantā garantētās tiesības uz pieeju tiesai.